

Kultur

Se også: aftenbladet.no/kultur/

Leder: Kjetil Wold. Tlf 05150 Epost: kultur@aftenbladet.no.

Fansen skal tegne Donald

NEBBETE AND: Hva gir du en nebbete and som har det meste? Jo, en tegning av ham selv. Den offisielle Disney-fanclubben D23 gikk i slutten av mai ut med at alle kunstneriske sjeler kunne få hylle den 75-årsjubilerende Donald Duck med sitt personlige portrett av ham. Finalebidragene vil bli stilt ut i messehallen i Aneheim, vegg i vegg med Disneyland, i september. (NTB)

På sporet etter Solas tidligste bønder

– Pollenprøver kan gi oss bevisene! Niall Armstrong, prosjektansvarlig for utgravningene på Tjora, viser fram stolpehull etter hus som er nærmere 4000 år gamle. Pollenprøver kan fortelle hva de dyrket i den fruktbare sandjorda.

Hjørdis Smedvig tekst
Anders Minge foto

SOLA: Jærlandskapet var skogkledd, innsjøene var mange og havet lå like ved: Et område på nær 17 mål på Tjora skal snart frigis til utbygging. Feltet ligger i markeringen mellom morenejord og sandjord, og har ligget mye nærmere strandbredden enn i dag.

TOMME BLIKK: Industrien i Risavika skal få breie seg videre. Fraflyttede våningshus og fjøs fra vår egen tid sender tomme blikk ut gjennom til dels istykkerslåtte vindusruter og lutrer seg mer og mer vindskeive.

Lenge har de visste det. Deres tid er omme. Nå skal de snart trekkes opp med roten av gravmaskiner. Fire eller fem, ti eller tjue industribygg skal ta plass i glass og betong med asfalterte parkeringsplasser omkring, kanskje nettopp der ett større gårdsanlegg fra yngre steinalder (rundt 2000 år f. Kristus) var første bosetting.

PÅ SPORET: – Nå har vi trolig sporet etter den første Sola-bonden, sier Olle Hemdorff.

Han er hovedansvarlig for all feltutgravning ved Arkeologisk Museum, Universitetet i Stavanger.

– Har vi flaks har vi funnet hva man kan kalle en landsbystruktur som viser konstant bosetting over lang tid, fra yngre steinalder og fram til vikingtiden.

UT SEPTEMBER: Niall Armstrong regner med at de arkeologiske undersøkelsene av feltet vil pågå til ut i september måned. Ni arkeologer, et par studenter iberegnet, er i arbeid.

Noen potteskår, en flott tilskåret flintskrape og en pilespiss i flint er hittil de eneste gjenstandsfunnene. Men, Olle Hemdorff, er ganske sikker på at man vil finne langt mer når man begynner med finutgravningen.

STOLPEHULL: Arkeologistudent Astrid Bjørlo markerer stolpehull. I sandjorden kommer sporene klart fram. Innfelt i bildet låner Niall Armstrong håndflaten til en flintskrape

Nå har vi trolig sporet etter den første Sola-bonden.

Olle Hemdorff,
Arkeologisk Museum UIS

PIL: Pilespissen og skrapen er laget av dansk flint, kan Niall Armstrong fastslå med letthet. Norsk flint er annerledes. Denne er importert.

Armstrong forteller at man har funnet og markert stolpehull etter flere hus hvorav de aller eldste trolig strammer fra yngre steinalder, altså 2000 år f. Kristus. De er 14 til 15 meter lange og er toskips hus. De har en takbærende stolperække i midten. I

alt er det avdekket tre hus fra denne perioden.

Hemdorff viser til fjorårets utgravning av gravhaugene på Orshaug, like i nærheten. Nå har man trolig funnet husene til de mennesker som var gravlagt der. Men gravene er ikke så gamle som stolpehullene etter de aller lengste husene. Gravene er fra tidlig jernalder til 850 e. Kristus – altså vikingtid.

TRESKIPS: Stolpehull etter et mindre hus fra bronsealder er også avdekket – og dessuten et stort treskipshus der man ved fosfatprøver nå vil forsøke å finne ut om det er et hus der husdyra holdt til i den ene enden, og menneskene i den andre. Det er nemlig funnet et ildsted i den ene enden av husomrisset.

ÅPEN DAG

NÅR? Tirsdag 16. juni fra kl. 16–18 blir publikum vist rundt på Tjora-feltet.

ARKEOLOGER: Forklarer og viser hvordan utstyret deres fungerer.

VEIEN: Ta av fra Raffineriveien, første til høyre på Orshaugveien.

Høyt bør de fly!

Hjørdis Smedvig
journalist

SKRÅBLIKK

ENDELIG: Egentlig visste vi det allerede på 50-tallet. Eller var det lenge før?

Jo da, men en ting er å vite, en helt annen ting er om det er empirisk slått fast. Hva?

At det er en sammenheng mellom arkitektur og atferd. Ja, til og med utviklingen av kunnskaper og ferdigheter, pluss selvsagt trivsel, øker i gode rom med høyde under taket.

Merkelig at da det finnes så mange dårlige skolebygg når man kan vise til empirisk forskning som forteller at skolebarn, som oppholder seg i klasserom med utsikt til natur, er langt bedre i matematikk enn de som bare har utsikt til parkeringsplasser.

De som får se gress og blå himmel kan langt flere ord.

ORD: Jo mer urban utsikten er fra klasserommets vinduer, jo verre står det til med elevenes ordforråd. De som får se gress og blå himmel kan langt flere ord.

Jeg leser besnæret i Week-endavisens artikkel der Scientific American er kilde.

Virker det ikke selvfølgelig at det må være slik? Jeg føler meg alltid langt bedre i værelser med høyde under taket. Og så leser jeg at lege Jonas Stalk var den første som begynte å forske på saken. Han holdt nemlig på å utvikle en poliovaksine på et mørkt lite kjellerrom i Pittsburgh i USA da han gikk sur og måtte ha luftforandring.

ASSISI: Under buegangene og i de høye rommene i et 1300-talls kloster i Assisi fikk tankevirksomheten hans ny aktivitet: Han fant poliovaksinen. Og erfaringene gjorde at han i samarbeid med arkitekten Louis Kahn anla et fakultet, Salks Institute i California, som skulle forske på livets basale prinsipper og empirisk finne sammenhengen mellom atferd og arkitektur.

Hva dagslys har å si kan man bare tenke seg, tenker jeg i det de automatiske rullegardinene i Aftenbladet går ned når solen ikke skinner og mørklegger min arbeidsplass. Men utsikten til Petrikirken må sies å være stimulerende. Og jeg ser – et tre!

PROSJEKTER

TJORA, SOLA KOMMUNE: Feltarbeid fra 15 april til ut i september

MOSEID VED FORUS: Feltarbeid fra 20 april til 17 juni, flateavdekking av bosettingsspor på en gård som har ligget på en halvøy i det nå uttappede Stokkavannet.

SØRBØ, SANDNES KOMMUNE: 4. mai til ut juli, mulig fortsettelse. Undersøkelse av gårdsanlegg fra yngre stein/ middelalder, garder og røyser.

RØYNEBERG, SOLA KOMMUNE: I vår. Bosettingsområde fra eldre jernalder

BARKA, STRAND KOMMUNE: 17. august, fire uker, kanskje mer. Undersøkelse av mindre heller.